

KRUIDNAGELEN EN CHRISTENEN

Deze uitgave is tot stand gekomen in samenwerking met het
Moluks Historisch Museum

V E R H A N D E L I N G E N
VAN HET KONINKLIJK INSTITUUT
VOOR TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE

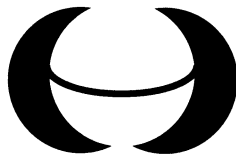
VKI 212

Gerrit Knaap

KRUIDNAGELEN EN CHRISTENEN

De Verenigde Oost-Indische Compagnie en
de bevolking van Ambon 1656-1696

Tweede, herziene druk

KITLV Uitgeverij

Leiden

2004

Uitgegeven door:

KITLV Uitgeverij

Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde

Postbus 9515

2300 RA Leiden

Nederland

website: www.kitlv.nl

e-mail: kitlvpress@kitlv.nl

Het KITLV is een instituut van de Koninklijke

Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW)

ISBN 90 6718 213 3

© 2004 Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de copyrighthouders.

Inhoud

Lijst van kaarten, tabellen en figuren	ix
Voorwoord bij de tweede herziene druk	xi
Inleiding	1
I Inheemse politieke structuur en koloniale gezagsvestiging	9
Inleiding	9
<i>Negeri en uli</i>	9
Internationalisatie van de politieke verhoudingen	15
De Ambonse oorlogen	25
Samenvatting	35
II De VOC-staat en zijn onderdanen	37
Inleiding	37
De machtsmiddelen van het koloniale bestuur	37
Het inlandse bestuursapparaat	43
Politieke ontwikkelingen na 1656	53
Samenvatting	65
III De VOC en de periferie	67
Inleiding	67
De Oost-Seramse handel	67
De Papuase zeerovers	73
De Seramse Alfuren	76
Samenvatting	86

IV	Animisten, moslems en christenen	87
	Inleiding	87
	De oude Ambonse religie	89
	De islam	95
	Het christendom	105
	Samenvatting	124
V	Demografische ontwikkeling van de Ambonse bevolking	127
	Inleiding	127
	Demografische ontwikkeling tot circa 1670	128
	Demografische ontwikkeling van 1671 tot 1696	133
	Huwelijk en geboortepreventie	142
	Het effect van oorlogen, ziekten en natuurrampen na 1671	146
	Bevolkingsdichtheid	152
	Samenvatting	157
VI	Vrije arbeid en slavernij	159
	Vrije arbeid in de inheemse maatschappij	159
	De samenstelling van de slavenbevolking	163
	De aard van de slavernij	170
	Samenvatting	175
VII	Een belasting in arbeid; De herendiensten	177
	Inleiding	177
	De <i>dati</i>	177
	De voorvallende diensten	179
	De hofdienst	188
	Samenvatting	204
VIII	Velden en bossen; Het economisch territorium	207
	Rechtsverhoudingen met betrekking tot grondgebruik	207
	Conflicten over territorium en grondgebruik	211
	De locatie van de grond	215
	Samenvatting	219
IX	Palmen, vissen en knollen; De voedselproductie	221
	Inleiding	221
	De niet-gedomesticeerde sector	221
	De gedomesticeerde sector	228
	Samenvatting	241

X	Nijverheid en techniek	243
	Inleiding	243
	De textielnijverheid	243
	De bouwnijverheid	248
	De scheepsbouw	255
	Het smidsvak	259
	Enige overige vormen van nijverheid	261
	Samenvatting	263
XI	Handel en scheepvaart	265
	Inleiding	265
	De lokale handel	266
	De interinsulaire en interregionale handel	271
	De buitenlandse relatie	279
	Samenvatting	291
XII	De kruidnagelcultuur onder het monopolie	293
	Inleiding	293
	De cultuurwijze van de kruidnagel	293
	De kruidnagelcultuur in de eerste helft van de zeventiende eeuw	295
	De kruidnagelcultuur in de tweede helft van de zeventiende eeuw	301
	De balans van de kruidnagelhandel van de VOC	323
	De balans van de kruidnagelcultuur voor de Ambonse bevolking	327
	De kruidnagelcultuur in relatie tot de rest van de inheemse economie	329
	Samenvatting	332
	Slotopmerkingen	335
	Bijlagen	
	1 Bestuurlijke indeling van de provincie Ambon tijdens de VOC-periode	345
	2 Regionale indeling van de Ambonse Molukken in de zeventiende eeuw	349
	3 De bepaling van de oppervlakte van de regio's	361
	4 De demografische ontwikkeling op langere termijn 1630-1710	365
	5 Inhoud en bewerking van de zielsbeschrijvingen	369
	6 De <i>hong</i> i en de herendienstplicht in 1673	377
	7 Kruidnagelproductie en kruidnagelaanplant	379

Glossarium van Indonesische en Ambonse woorden en begrippen, exclusief botanische termen	383
Glossarium van botanische termen	389
Literatuur	393
Register van persoonsnamen	409
Register van geografische namen	413